

Trentino

2020 — Free copy

YOUR GATEWAY TO MOUNTAINS, LAKES, CULTURE AND ITALIAN LIFESTYLE

Na stezce jabloní
Od zakázaného ovoce po
symbol zdraví

Zvukové panorama
Campiglio Special Week:
jedinečná panoramata a hosté

Šlapeme do pedálů
430 kilometrů tras podél řek,
lesů a starobylých vesnic

SLOVO REDAKCE

FILOSOFIE TRENTINA

Co je to 25 let oproti 290 milionům let geologické historie ukryté ve skalách Dolomit? Zdá se to málo, ale stačilo to k vytvoření nového druhu krajiny, která se tomuto území stala typickou: krajiny akustické.

Během těchto 25 let jsme byli svědky zrodu a vývoje festivalu Suoni delle Dolomiti, úžasného představení, které do nadmořských výšin přivádí milovníky hudby, aby zde obdivovali krásu přírody ozvučenou mezinárodními umělci. Ročník 2019, právě ten pětadvacátý, přivítal Brazílii v podobě fil rouge. Tato ambiciózní volba umožnila novou kontaminaci a experimentování. Byla další výzvou pro publikum, které s úžasem na obřích loukách improvizovalo taneční kroky, jež jsou obvykle doménou písčitých pláží.

Trentino však nabízí mnoho druhů panoramat, například barevnou a romantickou podívanou jablečných sadů táhnoucích se krajinou, či vinařskou a gastronomickou pestrost, která na stoly celého světa přináší kousek této země. Základním prvkem pro růst a barevnost krajiny je voda, kterou Trentino hýří v množství vodopádů, jezer a pláží. Stačí však popojet o pár kilometrů a všechno je jinak. V Dolomitech přebírají slovo lahodné kopce, ostřejší vodopády ustupují myriádě jezer obklopených palmami a koupajícími se lidmi, kteří čekají na poslední sluneční paprsek.

Je to pradávna krajina, co se zapsaná do kamene stále obnovuje a je připravena kdykoli překvapit nečekanými výhledy, novými chvílemi pro relax.

OBSAH

02
Rok věnovaný lesům
Mezinárodní rok zdraví rostlin

04
Příběh jabloně
Procházka rozkvetlou krajinou

10
Hrad jak z pohlednice
Tradice trentinských hradů

14
Poklad skřítky Bobò
Jakou záhadu ukrývá Lederské jezero?

18
Zvukové panorama
Suoni delle Dolomiti slaví 25 let

24
Dolomity beze spěchu
290 milionů let z běžkařské perspektivy

28
Šlapeme do pedálů
Adižská cyklostezka mezi kulturou a ochutnávkami

34
Olej ze severu
Středomořské ovzduší mezi trentinskými lisovnami

38
Kraj vodopádů
Vodní podívaná

41
Znovuobjevené stezky
Adriano Teller vypráví historii stezky Sentèr del Guardia

44
Luxusní zážitky
Široká škála rozdílů mezi horami

46
Muzeum v tunelu
Umění, které spojuje minulost s přítomností

50
Trentino Tree Agreement
Projekt ve prospěch lesů

51
Cvalem po Trentinu
Příroda a projížďky na koni pro každé roční období

ROK VĚNOVANÝ LESŮM

Dle usnesení Organizace spojených národů ze dne 20. prosince 2018 byl rok 2020 vyhlášen jako „International Year Of Plant Health“ neboli Mezinárodní rok zdraví rostlin. Cíl této vyhlášky je osvětlen záhy: během dvanácti měsíců různých typů studií a iniciativ bude pozornost zaměřena na zvyšování povědomí veřejnosti, odpovědných politiků a zainteresovaných osob ohledně důležitosti a vlivu zdraví rostlin, a to v souvislosti s globálními otázkami jako je hlad, chudoba, pravidelný přísun potravin, hrozby životnímu prostředí a ekonomický rozvoj.

Příběh

TEXT Elisabetta Curzel FOTO Luca Rotondo

Od zakázaného ovoce až po symbol zdraví, jablko jako symbol Trentina charakterizuje jeho krajinu i tradiční kuchyni. Vydejte se na procházku nebo projížďku na kole a otevřou se vám nové vyhlídky na rozkvetlou krajinu.

jabloně

01

02

03

GOLDEN DELICIOUS

Jablko s nejlepšími vlastnostmi. Tvoří 70 % celkové produkce ve Val di Non a Val di Sole díky perfektním zeměpisným podmínkám. Teplotní rozdíly mezi dnem a nocí přispívají ke zrození slavné „červené jablečné tvářičky“, která je zárukou původu a výborné chuti.

RENETTA CANADA

Tato jablka se v Evropě objevila roku 1600 a do Val di Non se dostala před dvěma stoletími. Je to hlavní ingredience slavného štrúdlu, a nejenom to. Ve vařeném stavu je tento druh neprekonatelný: patří k nejlepším pro výrobu džusů a destilátů.

RED DELICIOUS

Sněhurčino jablko vstoupilo do povědomí dětí i dospělých a stalo se neodmyslitelným symbolem. Ve Val di Non se pěstuje již více než 50 let; tato odrůda zde našla zvláště příznivé podmínky. Hladká vosková slupka má intenzivní barvu červeného sametu. Jablko je křupavé a ideální pro konzumaci v syrovém stavu.

Kořeny pěstování jabloní sahají do dávných časů. Pěstování ovocných stromů zmiňuje už Dardine v díle „Carte della Regola“ z roku 1564; odkazy na něj se také vyskytují v šlechtických erbech a na náboženských malbách.

PAVILLO (VAL DI NON) - V některých dnech v roce by stačilo se jen tak bez cíle procházet a nechat se vést vlastním instinktem. A potom, když najdete ten správný výhled, se prostě zastavit a nechat se tou podívanou unést: Val di Non se před vámi otevře jako vějíř a kolem dokola se budou rozprostírat miliony bílých a růžových kvítků. Všechno napovídá, že je jaro.

Zemědělců, kteří z Val di Non udělali uznávanou kolébku nejoblíbenějších jablek, je 5000. Golden Delicious, Renetta Canada a Red Delicious jsou teď jen nepatrnými náznaky schovanými v pestíku každé květiny. Na podzim se z nich stanou šťavnaté a vyhledávané plody, připravené zamířit rovnou na náš stůl.

Po staletí se jabloně pěstovaly v sadech zvaných „brolo“ – je to archaický termín, který označuje ovocné sady v blízkosti lidských obydlí. Dneska se pěstují ve větším měřítku, rozloha sadů zabírá celé údolí, stromy jsou vysázené systematicky v řadách a jsou značně opečovávané. „Jabloňová stezka“ není jen trasa: jedná se o celý fenomén, který s péčí a trpělivostí vytvářela generace po generaci.

Ve Val di Non kořeny pěstování jabloní sahají do dávných časů. Pěstování ovocných stromů zmiňuje už Dardine v díle „Carte della Regola“ z roku 1564; lze jej také najít ve šlechtických erbech a na náboženských malbách. Avšak dnešní návštěvník jabloňovou stezku vnímá

především vizuálně a čichově, je všudypřítomná.

Údolím se vine velký počet tras, které se dají jednoduše projít pěšky nebo projet na kole. Po cestě najdete místa, která zůstala někde na pomezí mezi moderním a starým světem. Jedním takovým místem je hrad Valer, jehož silueta se vždy v dubnu zabydlí mezi kvetoucími jabloněmi s překvapující svěžestí. Hrad patří rodině Spaurů, která zde dodnes sídlí už od 15. století. Nachází se nedaleko Umbertova ovocného sadu a už v roce 1297 byl poprvé uveden jako obchodní sídlo dvou místních pánů.

Od roku 2018 je možné navštívit část určenou pro veřejnost, a to vždy v otvírací době za doprovodu průvodce. Vstupenka na hodinu a čtvrt dlouhou prohlídku (k dispozici také v němčině) se dá zakoupit v nedaleké vesnici Tassullo. Je to malá investice, která opravdu stojí za to. Hrad Valer se jako jediný v celém aplském oblouku pyšní osmihrannou věží, která se tyčí proti horám; dvoubarevné žaluzie vypráví příběh dávné noblesy a kaple svatého Valeria, vyzdobená freskami bratrů Baschenisů v roce 1473, si v živých barvách stále zachovává krásný příklad goticko-renesančního malířství. Polní cesta mezi jabloňovými sady vedoucí z Tassulla k hradu trvá asi patnáct minut. Nejlepší je projet si ji úplně pomalinku, nechat se omámit jemnou vůní květů a pozorovat sem a tam mezi řadami bíle kvetoucích stromů ty, jejichž květy jsou

zbarvené dorůžova. Jsou to opylovatelné rostliny, které produkují méně ovoce, ale více pylu; a tak jim za pomoci včel náleží úkol zajistit opylování okolních stromů.

Kdo chce prověřit své schopnosti na rozkvetlé cestě plné stoupání a klesání, přístupné i se sportovním kočárkem, může si vybrat jezero Santa Giustina. Z obydleného Revò klesá řádně značená úzká asfaltová cesta, která vede skrz jabloňové sady zasazené do svahu. Odtud se dá sejít až dolů k největší přehradě v Trentinu, cíli kanoistů, rybářů a těch, kdo milují určitý ráz venkova. Pláž, na kterou se můžete dostat v posledním úseku po nepevněné cestě, není vybavená; ale dá se odsud obdivovat rozsáhlost vodní nádrže a jejích pitoreskních kaňonů. Zatačku po zatačce, podle orientace světové strany, světuje jaro lidský zrak do péče rozkvetlých sadů, nebo ještě zasněžených svahů. Nakonec rozsáhlá vodní plocha působí dojmem dokonalosti, který je v souladu s přáním strávit pořádnou dovolenou daleko od všeho.

Pak je tu ještě okružní stezka, ideální pro rodiny, která vede za poznáním kvetoucích rostlin. Když vyrazíte z centra Romalla, podle šipek můžete vyzkoušet trasu Almeleto, která začíná právě procházkou ovocnými sady. Na jaře můžete běžně vidět na polích pracující lidi: právě teď je sezóna pro vysazení nových rostlin, údržbu těch stávajících a pro přípravu půdy, aby byla co nejurodnější.

Podél cesty jsou hřiště, která se stří-

dají se zábavnými výukovými stanovišti. Z cedulí a obrázků je jednoduché se dovědět, jaké jsou tajné ingredience tohoto jablečného vesmíru, kterým je Val di Non: čerstvá voda, horské hřebeny, které stromy chrání před umrznutím, a teplotní rozdíly mezi dnem a nocí, které z každého plodu vytvoří barevný a křupavý skvost.

Trasa opouští jabloňové sady, aby se stočila do lesa a převedla návštěvníky přes staré mosty klenoucí se nad vodním tokem Novella a umožnila poutníkům navštívit poustevnu San Biagio a ukázala jim jiný typ vlhké lesní vegetace. Pak se ale vrátí zpět a krásně se uzavře, směřujíc znovu do Romalla. A to je ten moment zpomalit krok a vychutnávat si něžnost jabloňových květů.

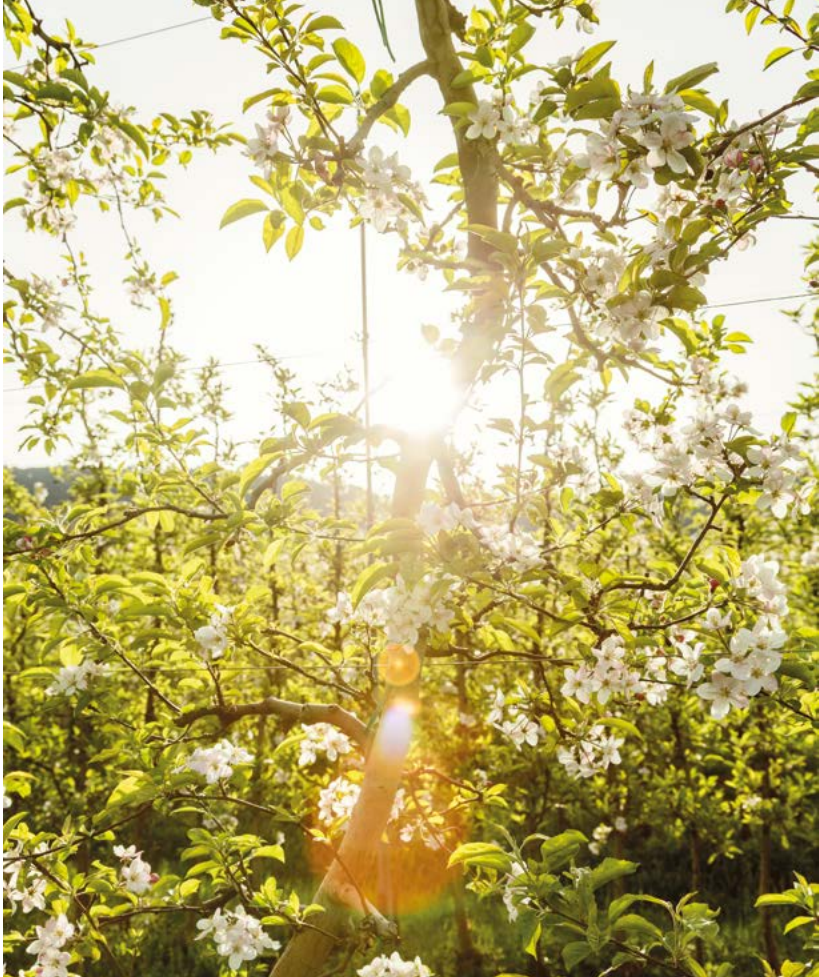
04

ELISABETTA CURZEL

Novinářka, která se specializuje na vědeckou a kulturní osvětu, se už dvacet let věnuje tomu, aby do sebe vše zapadlo: Jak vytvořit skutečný dialog mezi odlišnými kulturami? Další věc, na kterou denně myslí, je mluvit o všem, co může chránit naši planetu.

LUCA ROTONDO

Od roku 2013 rozvíjí dlouhodobou spolupráci s různými italskými a zahraničními časopisy a účastní se soukromých i veřejných výstav. V roce 2015 vyhrál cenu Ponchielli a už čtyři roky vede kurz Landscape ph. pod záštitou IED Milano.

05

06

01 Sad blízko obce Revò zasazený do svahu, který sestupuje k jezeru Santa Giustina

02/03/05 Sad v blízkosti obce Taio

04 Ruka pana Guida Agostiho, majitele jednoho zemědělského podniku v Romallu

06 Pan Guido Agosti při sázení nových stromů

07 Cyklisti u mostu Castellaz na jezeru Santa Giustina

07

KUCHYNĚ NA VÝŠI

DOKONALÝ JABLEČNÝ ŠTRÚDL

Rodina Segna řídí podnik Locanda Alpina v Brezu už od roku 1933. Od nepaměti je kuchyně v restauraci královstvím paní domu: nyní je žezlo v rukou Silvany, která sestavuje menu s typicky místními ingrediencemi; avšak nepřestává hosty udivovat svěžím a rafinovanými kombinacemi.

Tahle kuchyně funguje už skoro celé století: je v nabídce nějaký opravdu starý recept?

Ano, náš jablečný štrúdl se připravuje podle receptu mojí tchyně, která ho zdědila po svých předcích. Já jsem ho naučila svoji dceru Giulii, která se věnuje přípravě dezertů.

Jaké je tajemství pečení opravdu skvělého štrúdlu?

Podle nás je nejlepší štrúdl ten jednoduchý. Z tohoto důvodu jej připravujeme podle nejstaršího a „nejchudšího“ receptu, který obsahuje pouze jablka, cukr a skořici. Takovým figlem, který zná jen málo lidí, je dát do štrúdlu aspoň dva, nebo tři druhy jablek, nikdy ne jen jeden a taky si pohlídat, aby aspoň jedno jablko bylo kyselejší, například z odrůdy Renetta.

S čím se štrúdl jí?

Teď je v módě podávat štrúdl se zmrzlinou nebo s vanilkovým krémem. Pokud je ale štrúdl dobrý, dá se klidně jíst i samotný, jemně poprášený cukrem, bez ničeho dalšího.

Přidáváte svá jablka i do jiných receptů?

Jablka se mají ráda se spoustou ingrediencí. V létě je přidáváme do salátů, pro vylepšení chuti a osvěžení jazyčku. Na podzim, když dozrají první Renetty, je přidáváme do quiche, který se podává s čekankou a připravuje se podle dalšího starého receptu, který nám předaly předchozí generace. A také s určitými typy masa je moje sladkokyselé jablečná kombinace velmi oceňovanou stálicí.

Kulinářská nabídka ve Val di Non ale nezůstává pouze u jablek...

To v žádném případě: nikdo by odsud neměl odjet, aniž by ochutnal bramborovou tortilu, sýry, zvěřinové pokrmy, preclíky a vlastně proč ne, také noky ze syrových brambor s opečenou slaninkou!

TIPY

Agroturistika mezi jabloňmi

Vřelé přivítání, klid a příroda; tohle je pět agroturistických usedlostí, kde se můžete nejlépe pokochat kvetoucími jabloňmi, a to nejen v Trentinu a v údolí Val di Non.

1

Agroturistická usedlost Il tempo delle mele
Osada Samoclevo – obec Caldes
agriturdellemele.it
Agroturistická usedlost rodiny Iachelliniů, zasazená mezi dlouhé řady jabloňových sadů v blízkosti takových památek jako hrad Caldes nebo Samoclevská tvrz a obepnutá brentskými Dolomity, láká k trentinskému pobytu ve znamení přírody, kde vás budou hýčkat vlastním wellness studiem.

2

Agroturistická usedlost Agritur Golden Pause
Osada Toss – obec Ton
goldenpause.it
Pár kroků od hradu Thun, mezi bukovými lesy a dlouhými řadami jabloňových sadů, Agritur Golden Pause je ideálním místem pro objevování údolí Val di Non. Každé ráno dobijete svou energii naplno díky bohatým snídaním, které s láskou připravuje paní Carla. Nechybí ani wellness se saunou a tureckými lázněmi.

3

Agroturistická usedlost Verdecruco
Oblast Maso Murai – obec Caldonazzo
Verdecruco.it
Nejen údolí Val di Non, ale i planina mezi jezery Caldonazzo a Levico se jeví jako úrodná půda pro jabloňové sady. Agroturistická usedlost Verdecruco, také díky svým velkým proskleným výhledům z restaurace, dominuje tomuto okouzujícímu trentinskému panoramatu. Nenechte si ujít vybraná vegetariánská menu, která každý měsíc sestavuje rodina Murari.

4

Agroturistická usedlost La Dolce Mela
Osada Ciago – údolí Valle dei Laghi
agriturladolcemela.it
Džus z bio jablek, marmelády, olivový olej, těstoviny a pečivo, to vše z místních surovin. Bio agroturistická usedlost La Dolce Mela potěší své hosty těmi nejlepšími místními produkty. Tohle stavení, jež je ideální základnou pro objevování kouzla údolí Valle dei Laghi, se nachází jen pár minut od romantického jezera Lago di Toblino.

HRAD JAK Z POHLEDNICE

Hrad Valer a jeho páni jsou již od 13. století významným orientačním bodem na římské cestě. Mozart a papež Pio IX., jen dvě z mnoha věhlasných jmen, která tu za dlouhá staletí zanechala svou stopu a učinila z již tak magického místa doslova učebnici historie pro širokou veřejnost. Hrabě Spaur, otevírajíce brány svého sídla, vám o ní rád povypráví...

TEXT Michele Sasso
FOTO Camilla Ferrari

01

02

Castrum romano, středověké vojenské opevnění, žalář, základna rakousko-herské armády a nakonec obytný komplex: více než 800 let historie vyprávěné skrze nábytek, podlahy, vnitřní nádvoří, dekorace a předměty zdobící 88 pokojů hradu Valer. V obci Tassullo, v srdci údolí Non na úpatí brentských Dolomit, se mezi rozlehlými jablečnými sady ztrácí 27metrová osmiúhelná věž. Tyčící se nad obydleným hraběcí rodinou Spaurů, se svou výškou coby symbolem moci, je jediná svého druhu v celém Trentinu. Hradby mají stejný osmiúhelný půdorys a najdete za nimi dolní hrad (Castel di sotto, nejstarší budova, pocházející ze 14. století) a horní hrad (Castel di sopra, ze 16. století).

Věž je také majákem na římské cestě táhnoucí se podél panství. Půl století před naším letopočtem tudy táhla Caesarova vojska do Galie, a aby neztratila směr, umísťovala na kopec z dálky viditelné světelné signály.

Stojící na pravém břehu řeky Noce, je tento hrad strategickým bodem pro kontrolu mnoha cest, některých známých již v předřímských dobách, jiných vytvořených samotnými Římany. Některé již neexistují, zatímco jiné jsou dnes pokryté asfaltem, jako ta vedoucí přes Tassullo.

Castel Valer dnes dominuje neko-nečným hektarům zemědělské půdy. Spíš než muzeem a turistickou atrakcí (prohlídku je nutno rezervovat) je nefalšovanou „Wunderkammer“ neboli síní divů a zázraků, koníčkem pro sběratele 16. století, kteří zde shromažďovali úžasné a podivuhodné předměty.

Vedle podobizen členů rodiny Spaurů a obrazu Svatba v Káně jsou zde erby italských, tyrolských a bavorských rodin z 18. století, které se spojily v manželství s místními šlechtici, salón Ulrico s kazetovým stropem a klavír, na kterém hrál Mozart a kde v roce 1776 složil mši pro vysvěcení Ignaze Von Spaura na biskupa Bressanonského.

Sály zdobené freskami od Marcella Fogolina a Cristofora Madruzza, sbírky hodin a kuriozit (tabatěrka od papeže Pia IX. a kus prostěradla, kterým Veronika otřela Ježíšovu zkrvavenou tvář), dřevem vykládané ložnice a studio, kde je uchovávána takzvaná „živá hůl“, jejíž název značí vnitřní duši neboli ostří.

Jeden ze členů rodiny uvnitř této hole v roce 1290 z poslední křížácké výpravy propašoval první semínka hedvábí, která kdy dorazila do údolí Non. Dále je tu zahrada s americkou révou, sklepy a gotická kuchyň se šestnácti kachlovými kamny (všechna jsou dosud funkční), která představovala důležitou dekoraci a po dlouhá staletí jediný způsob vytápění. Za název „Valer“ vděčíme Svatému

nutí však znamenalo zvrat v prosperitě celého údolí. Klimatické podmínky, sluneční paprsky a půda jsou všechno prvky, které toto ovoce velice příznivě ovlivňují.

„Naším úkolem je chránit památku,“ dodává Ulrico Spaur. „Před třemi lety jsem se rozhodl hrad zpřístupnit veřejnosti, abych jej udržel naživu a všichni ho mohli poznat.“

03

- 01 Když projdete vstupní branou, uvidíte malé dlážděné uličky lemující hrad Valer
- 02 Výhled na hrad Valer z jabloňových sadů v blízkosti Portola
- 03 Fotografie z rodinného archivu hraběte Spaura
- 04 Hrabě Spaur, majitel hradu Valer, v jednom ze tří Madruzzinských sálů

Valeriovi, jemuž byla vysvěcena malá soukromá kaple. Za zdmi hradu hrávali tenis a obhospodařovali majetek rodinných předků, a našlo tu útočiště sedm biskupů, rakouští a italští důstojníci a před nimi také křížáci válčící proti Turkům ve Vídni.

„Hrad Valer vznikl v roce 1211 na ob- jednávkou hrabat z Appiana a moje rodina jej převzala v roce 1368,“ vypráví hrabě Ulrico Spaur, poslední dědic. „Když můj děd rozkázal v roce 1907 vytrhat vinnou révu z Gropella a nahradit ji jablečnými sady, ve vesnici se rozkřiklo, že hraběti hráblo.“ Zdánlivě nesmyslné rozhod-

MICHELE SASSO

Novinář z povolání, psal pro národní deníky a týdeníky. Dnes se zabývá italskou sekcí deníku La Stampa se zaměřením na investigativní a vizuální novinářinu, a učí novinářskou komunikaci a vypravěčství ve škole Mohole v Miláně.

CAMILLA FERRARI

Pracuje jako multimedia visual storyteller v Miláně. Její práce spočívá ve spojování fotografií, pohyblivých obrazů a zvuku, je zaměřená na vztah mezi člověkem a jeho okolím a vypráví, skrze jemný pohled beze slov, příběhy, které nás každý den poznamenávají.

04

CASTEL TOBLINO

Pohled k nezaplacení

Původ hradu Toblino sahá až do jedenáctého století, kdy sloužil jako vojenský strategický bod na cestě do údolí Giudicarie. Podle pověsti, dříve než se toto místo stalo vojensky významným, mělo také magicko-náboženskou roli. Musíme se vrátit dva tisíce let do minulosti, kdy byla hladina jezera zhruba o dva metry výš a výstupek země, na kterém hrad stojí, byl ostrovem. Zdejší obyvatelé věřili, že je místo posvátné. Ne nadarmo zde ve 3. století vyrostl

malý chrám věnovaný kultu dávného římského božstva, schopného předvídat osud.

Svědectvím tohoto období je deska zazděná do vstupní brány hradu, kterou archeolog Paolo Orsi označuje za „jedinou svého druhu v epigrafické realitě Římanů“. Dnes je tato pevnůstka ze 16. století, oplývající harmonickými renesančními tvary, jednou z nejfotografovanějších v Trentinu a za svou popularitu vděčí jedinečné poloze a nádhernému okolí.

CASTEL DRENA

Měsíční pevnost

Hrad Drena za svou dnešní podobu vděčí rozhodnutím učiněným při rekonstrukci trosk. Tyčí se nad propastí, pouhých 15 kilometrů od Riva del Garda, a se svou 25metrovou věží býval sídlem dávného hradního. Ve středověku přešel do vlastnictví pánů ze Sejana a později pod hrabata z Arka. Stal se předmětem mnoha sporů a v roce 1703 byl zničen vojáky francouzského generála Vendoma. Dnes můžete navštívit komplex spočívající v cimbuřím obehnaných zbytcích hraběcího paláce, malé kapličky a dalších budov.

Dostat se až sem znamená užít poušť Deserto delle Marocche – viditelný důkaz činnosti ledovců. Na konci doby ledové zde došlo k sérii sesuvů, které vytvořily kamenné kopce sahající až do výšky 250 metrů. Marocche jsou měsíční krajinou typickou pro suché oblasti, a díky této zvláštní vlastnosti byly zařazeny mezi regionální biotopy.

Jaké tajemství skrývá Lederské jezero? Kdo žil na jeho březích? Cesta skřítka Bobò za poznáním prvních obyvatel jezera, ostří barvy mechu a starodávných kůlových obydlí v doprovodu moudrého Doara.

Poklad skřítky Bobò

TEXT Michele Sasso

ILUSTRACE Philip Giordano

Skřítek Bobò, který se kdysi se svými kamarády vydával do alpských jeskyní a dolů hledat drahé kovy, je už starý a rozhodl se odejít na odpočinek do jedné zalesněné oblasti blízko Lederského jezera, malé vodní plochy nedaleko od jezera Garda.

Jednoho obyčejného dne po zvlášť suchém období chudém na srážky, když ryl v zemi ve snaze najít kořeny, z kterých by si mohl udělat svůj oblíbený likér, našel v lesním podrostu zvláštní nástroj velmi podobný dýce. Ostří však

nebylo ze železa ani kovu, ale z jemu neznámého materiálu. Ten večer šel brzy spát, aby následující ráno mohl vstát časně. Bobò celý den kopal a funěl, funěl a kopal blízko břehů jezera, až byla jeho námaha a trpělivost za soumraku odměněna: našel opravdový poklad! Diadémy, ozdobné jehlice, koruny, kterými se okrašlovaly dámy z kdovíkterých časů, a také nádoby a doplňky z keramiky, dřeva, kostí a rohů.

Dva kroky od svého domova se Bobòovi podařilo vynést na povrch pří-

běh mužů a žen, kteří žili tisíce let před ním. Jednu záhadu se mu však vyřešit nepodařilo: co jen to je za materiál? Co je to za divnou slitinu tmavě zelené barvy? Bobò si vzpomněl, že v blízké vesnici bydlí chytrý skřítek Doar, nadšený historik a archeolog, a rozhodl se ho jít navštívit, aby mu dýku ukázal. Když ji Doar spatřil, neměl pochyby: „To je slavná a překrásná lederská dýka vyrobená z bronzu před 4000 lety. Kdes ji našel?“ Bobò mu pověděl o svém nálezu na břehu jezera a skřítek-archeolog mu vysvětlil, že bronz na výrobu nástrojů a lovných zbraní je slitinou mědi a cínu získaných z minerálů nebo výměnného obchodu.

„Tam, kde je spousta nástrojů a předmětů, musí být i vesnice,“ řekl s jistotou Doar a oba skřítky se rozhodli svolat všechny obyvatele údolí a pokračovat v kopání blízko jezera. Byla to namáhavá a ohromná práce, která trvala týdny a týdny, ale přinesla velké uspokojení – z bláta se vynořila kánoe vyrobená z jediného kusu smrku, dlouhá pět metrů. Kánoe byla zkonstruována před tisíci lety a používána k přepravě materiálu z jednoho břehu jezera na druhý a také k dosažení úžlabin jezera vhodnějších k rybolovu.

A pak jeden, deset, sto, tisíc, deset tisíc kůlů, které podpíraly skutečnou osadu tvořenou kůlovými obydlími. Co to jsou kůlová obydlí? Kůlová obydlí jsou chatrče ze slámy, dřeva či rákosí vystavěné na dřevěné ploše položené na kůlech (také dřevěných), uchycené ke dnu nebo k břehu řek, jezer, lagun, bažin nebo někdy také suchému terénu. Něco jako stromový dům, ale bez stromu.

Bobò je dodnes svědkem tohoto velkého objevu a ochráncem kouzelného jezera. Nejšťastnější je Bobò, když ho přijdou navštívit malí i velcí, aby

Co to jsou kůlová obydlí? Kůlová obydlí jsou chatrče ze slámy, dřeva či rákosí vystavěné na dřevěné ploše položené na kůlech (také dřevěných), uchycené ke dnu nebo k břehu řek, jezer, lagun, bažin nebo někdy také suchému terénu. Něco jako stromový dům, ale bez stromu.

Jim povyprávěl o tom, jak se žilo před 4000 lety, o pralidech, kteří tam sídlili v době bronzové: o Sabě, moudré čarodějce, Bacmorovi, udatnému bojovníkovi, Massangle, roztomilé dívce, a Otzim, neznámém cestovateli. Všichni jsou obyvateli vesnice tvořené kůlovými obydlími na březích Lederského jezera.

A aby si o životě našich předků udělali lepší obrázek, Bobò tato kůlová

obydlí rekonstruoval tak, aby se v nich stejně jako kdysi nacházely různé prostory: místnost s pokladem, kuchyň, ložnice i dílna.

Tři kůlová obydlí vyprávějí život stařešiny, řemeslníků a zemědělců, rybářů a lovců. Bobò si vybral nejkrásnější a nejmajestátnější stromy v lese, porazil je a dýkou nalezenou u Lederského jezera pečlivě vytesal místnosti,

které lze dnes navštívit a dotknout se jich rukou. Většinu materiálů získal přímo v lese vedle jezera a s velkou vášní pro detail zkombinoval, stejně jako kdysi pralidé.

TRENTINO FOR KIDS

FAMILY HOTEL

Služby uzpůsobené na míru pro děti: šest hotelů pro nejmenší a mnohem více

1

Alpino Baby Family Hotel

Jídlo vhodné i pro nejmenší, noční kojenecká místnost, krytý bazén se skluzavkami a vodními tryskami, nádherné dětské hřiště, lego herna, dílny, stromové domy a spousta dalších věcí činí pobyt v tomto hotelu ve vesnici Andalo na náhorní plošině Paganella jedinečným. Na tomto místě, v létě ponořeném do zeleně a v zimě do sněhu a obklopeném majestátními Brentskými Dolomity, bude každé probuzení stát za to.

www.alpinofamily.it

2

Family Hotel La Grotta

Pokud vaše děti milují pohádky a sní o tom, že se probudí v kmenu stromu nebo ve svišti noře, je tento hotel právě pro vás. Pokoje, jejichž vybavení byla věnována náležitá péče, jsou skutečnými uměleckými díly vytvořenými pro děti. Díky rodinnému prostředí, které zde pocítíte, budou dny strávené ve Vígò di Fassa mezi zvířaty, jež si budete moci pohladit, dílnami, ladinskou kuchyní a chvílkami odpočinku ve wellness středisku ještě kouzelnější.

www.hotellagrotta.it

3

Family Hotel Primavera

První rodinný hotel v Trentinu již více než dvacet let nabízí jedinečné prázdninové pobyty pro děti a jejich rodiny. Najdete ho v Levico Terme, lázeňském městečku, kde si můžete užít koupele v jezeře a procházet se v lesích a na horách. Tento hotel je koncipován tak, aby rodinám díky poskytovaným službám, dílnám a aktivitám, které umožňují zapomenout na každodenní shon a na chvíli zvolnit, zprostředkoval zážitky v kontaktu s přírodou.

www.familyhotelprimavera.com

4

Family Hotel Adamello

Pokud chcete, aby vaše dovolená byla příležitostí k tomu, abyste kvalitně strávili čas se svými dětmi, tento hotel v Tonalském průsmyku je určen právě pro vás. Lze zde využít malých lezeckých stěn, čtecích koutků a spousty dalších služeb (například speciálních letních táborů), díky nimž si vaše děti budou moci užít pohodlí, nebo se s nimi vydat za poznáním Národního parku Stelvio a společně si zaspotovat v zeleni.

www.hoteladamello.com

5

Fabília Family Hotel Polska

Tento hotel nacházející se v blízkosti Monte Baldo kousek od sjezdovek je vybaven panoramatickým bazénem s výhledem na hory, který je v zimě zakrytý a vytápěný. Díky dětskému parku s nafukovacími hračkami, divadelními představeními, slavnostmi čokolády, odpoledním svačinkám, dětskému lékaři a speciálnímu menu určenému pro nejmenší bude vaše dovolená nezapomenutelná.

www.fabiliapolsa.com

6

Active, Family & Wellness Hotel Shandrani

Tento hotel v Teseru ve Val di Fiemme, obklopený přírodou, nabízí aktivity a zážitky speciálně navržené pro rodiny. Personál, který je vždy pozorný k veškerým potřebám, je neustále k dispozici; děti se budou moci zabavit v miniklubu s dílnami krámků fantazie nebo si užívat na dětském hřišti ve velké zahradě. Ve wellness středisku si zaručeně odpočnete díky masážím pro maminku s miminkem a speciálním kúrám pro děti a mládež.

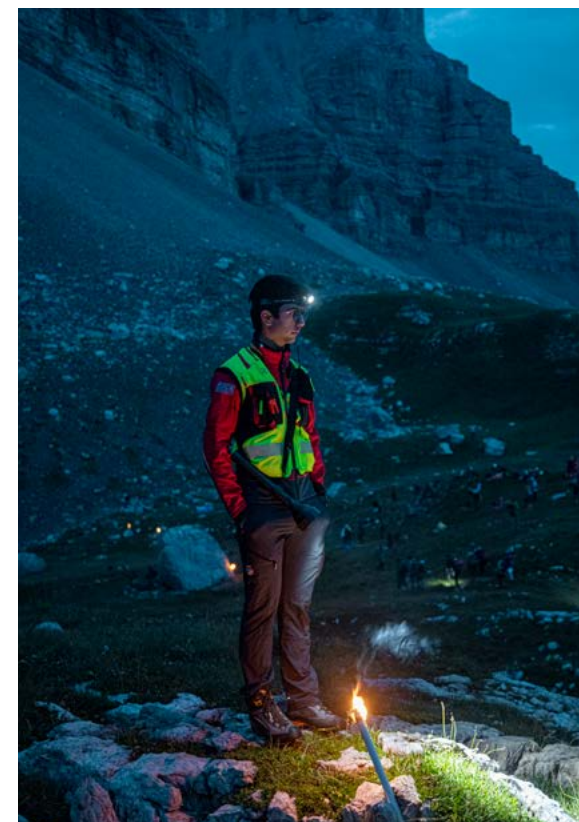
www.shandrani.com

JAZZMANI NA HORÁCH

ZVUKOVÉ PANORAMA

TEXT **Pietro Minto**
FOTO **Alberto Bernasconi**
ILUSTRACE **Giulio Castagnaro**

01

Při příležitosti Campiglio Special Week doprovodilo kvarteto violoncellistů třídní túru, a to nejen hudebně. Čtyřicet účastníků z celého světa může vyprávět o úžasných zážitcích a dechberoucích výhledech od údolí Val Gelada až po Camp Centener, kde je uvítal jazzový hudebník, jenž napsal dějiny brazilské hudby: Jaques Morelenbaum.

01 Koncert za rozbřesku v horském sedle Passo del Grosté v oblasti Brentských Dolomit

02 Údolíčko Bocca dei Tre Sassi

03 Umělecký ředitel festivalu Mario Brunello na túře

03

04 Turisté během výšlapu po stezce ve Val delle Glare

05 Naomi Berrill na koncertě ve vysoké nadmořské výšce, vrchol Cima Vagliana

04

„První návštěva Dolomit byla jedinečná. Miluji hory a zbožňuji hudbu. Jejich kombinace uprostřed fantastických výhledů je neuvěřitelná, kouzelná, a hodně mě inspirovala. Doma jsem o tom všem vyprávěla a nemohla jsem se zastavit! Určitě se vrátím!“

NICOLE DANNER
Ludwigsburg – Německo

05

JAZZMANI NA HORÁCH

Jaké to je hrát na jevišti v srdci Dolomit?

STEFANO BOLLANI

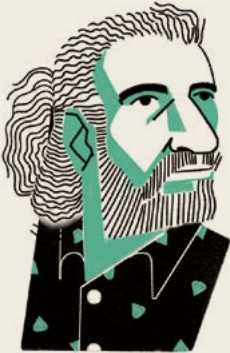
Kvůli svému „Que Bom“ jste letěl do Brazílie nahrávat s místními hudebníky, co přesně jste hledal?

Chtěl jsem nahrát skladby, které jsem složil, ale tak, aby zněly jako „Carioca“, proto jsem odjel do Brazílie, abych vyhledal stejné muzikanty jako předtím. Chtěl jsem, aby můj klavír vedl dialog s linií bicích.

Jazz je také improvizace. Co vás toto umění naučilo mimo hudební odvětví?

Mimo jiné to, že chyba jsou otevírající se dveře. V hudbě, stejně jako v životě, může mít někdo jiný lepší nápad než ty a je dobré mu naslouchat. Je to jako procházet se na málo známém místě, jít po paralelních cestách a objevit zajímavější dimenzi než jsi čekal.

Klavírista a skladatel

Hrál jste po celém světě, ale jaké to je hrát sám na jevišti v Dolomitech?

Pokaždé se sem vracím s ohromnou radostí, mít možnost hrát na tak magickém místě je pro mě opravdu čest. Hrál jsem na různých místech, mnohá z nich byla neuvěřitelná, ale kdybych si měl vybrat to nejzvláštnější, bez pochyby to byla favela v Riu, bylo to nepopsatelné.

Jaký vztah máte se sociálními médii a hyperpropojeným světem, v němž žijeme? Co děláte pro to, abyste se ode všeho „odpojil“?

Řekl bych, že jsem spíš druhý extrém. Obecně používám sociální sítě i technologie jen tehdy, když na to přijde nebo když je potřebuju. Během hraní se rozhodně od všeho odpojim, v těch chvílích je důležitá jen přítomnost.

JAZZMANI NA HORÁCH

Z Buenos Aires až do Dolomit.
Stačí nepřestávat cestovat a hrát.

JAQUES MORELENBAUM

Violoncellista, producent, skladatel, moderátor – co vás nejlépe vystihuje?

Pro mě je důležité zvládnout skoro všechno. Hudba je něco nesmírného, je obrovská jako vesmír a v tom vesmíru jsou miliardy mikrokosmů. Každý mikrokosmos má určité zájmy a zvláštní chuť, hudba je pro mě více čichová, více spjatá se smysly než akademickými hodnotami.

V čem se liší hraní v běžném koncertním sálu a na pódiu obklopeném Dolomity?

Rozdíl je to ohromný. Nejlepší hudba se rodí v prostředí, které hudebníci přijali za své a zpracovali tak, aby na diváky přenesli energii daného místa.

A jaký vztah máte k horám? Jak je vnímáte?
Já jsem se narodil u moře, v Riu de Janeiru. Hory miluju ze dvou důvodů: protože jsou prostě protipó-

Violoncellista a skladatel

lem moře a zadruhé proto, že mám rád přírodu. Jedním z důvodů, proč jsem se stal hudebníkem, byla právě láska k přírodě, hudba je poetickou součástí přírody.

Každý z nás potřebuje nějaké útočiště, místo nebo činnost, k níž se může uchýlit. Co je útočištěm pro vás?

Mám jich hodně, ale právě před chvílí jsem se v hotelu věnoval činnosti, která mě naplnila úžasným klidem: dal jsem si koupel ve vířivce. (směje se) Ticho, zvuk vody, teplo...

Však jste stále na cestách...

Každý hudebník je cestovatel. Neexistují hudebníci, kteří nejezdí z místa na místo. Podívejte se, tady jsem si do telefonu zaznamenal všechny koncerty, které jsem odehrál za celý život (ukazuje mi dokument plný dat, informací a jmen) – s tím dnešním je jich přes 2800... Pořád cestuju.

07

PIETRO MINTO

Narozen u Benátek, žije a pracuje v Miláně, kde píše o kultuře a technologiích. V roce 2019 se podílel na sbírce esejů The Game Unplugged (Einaudi).

ALBERTO BERNASCONI

Fotograf a editor fotek, spolupracuje s předními periodiky jako Stern, Financial Time, National Geographic. Již 15 let se věnuje reportážím i interním podnikovým činnostem.

„Důvod, proč se každý rok vracím do Trentina na Suoni delle Dolomiti, není jen hudba, ale také skalnaté vrchy a stíny, které vrhají při západu slunce, umělci, staří i noví přátelé, horští průvodci a italská pohostinnost.“

MUCUMI MOČIDA

Jokohama – Japonsko

08

09

„Do Trentina jezdím už čtyřicet let a naučil jsem se milovat jeho klid, zvuky jeho lesů, tóniny jeho potoků, úsvity i západy slunce. Už 25 let se účastním festivalu Suoni delle Dolomiti, kde se hudba a hory setkávají na neuvěřitelných pódiích a umožňují vám snít.“

NEREO BISON

Padova – Itálie

06 Jacques Morelenbaum na koncertě v Camp Centener

07 Naomi Berrill na koncertě ve vysoké nadmořské výšce u horské chaty Brente

08-09 Usedlost Fontanafredda, horská chata Graffer, oblast Brentských Dolomit

DOLOMITY BEZE SPĚCHU

290 milionů let geologických dějin vypráví o oceánech, které přenechaly místo růžovým vrchům hor. Běh na lyžích, jeden z nejprístupnějších sportů s nejnižším dopadem na životní prostředí, dovoluje beze spěchu obdivovat dosud neobjevenou krásu.

TEXT Raffaele Panizza

FOTO Daniele Lira

Les se otevírá, četné stopy alpských zajičů mizí mezi stromy a zrakům se naskýtá pohled na vrchol Cima Roma, na terasy Grosté, na údolí Gelada a na Orto della Regina. Lyžovat na desetikilometrové trati Campo Carlomagno, kousek nad Madonnou di Campiglio, je jako dívat se na nekončící zpomalený film, jako by krajinu zabíraly pojízdné kamery. Je to podívaná, kterou při skialpinismu zažíváte zevnitř, ale nikoli v takové míře, nikoli s možností spatřit růžové textury

v odrazech holé skály. Pro oslavu desátého výročí prohlášení Dolomit za světovou památku Unesco (26. června 2009) se běh na lyžích jeví jako ideální disciplína, která nejlépe snoubí akci s estetikou, zábavu s úsporou (netřeba vlek a pronájem vybavení stojí 13 eur na den), a při které si lze vychutnat šum svistu na početných trentinských stezkách uprostřed dolomitských kopců. „K tomuto sportu si hledá cestu stále více lidí, zejména čtyřicátníků prchajících z přelidně-

ných lyžařských středisek a bažících po intimním kontaktu s přírodou,“ vysvětluje Debora, instruktorka z běžkařského centra Centro Fondo v San Martino di Castrozza, které se pyšní úchvatným výhledem na Sass Maor. Vášně přechází z otce na syna a mnoho trentinských škol ji ještě více stimuluje svým hravým přístupem: stezky jsou posety můstky a balónky, které musí běžkař zasáhnout hůlkou. „Když se zhoupnete dozadu, je to, jako byste vzlétli,“ vypráví Massimo, který už čtyřicet let pracuje jako instruktor v Campigliu. „První překážka, kterou

RAFFAELE PANIZZA
Novinář a televizní autor, píše pro Vogue, Vanity Fair a Icon. Přestože fandí AC Milánu, v roce 2010 napsal životopis Maria Balotelliho *Negrazzurro. La vita difficile di un ragazzo impossibile* („Černomodrý. Těžký život nezbedného kluka“).

01 Malé alpské městečko San Martino di Castrozza, největší dolomitské pohoří Pale di San Martino a jeho nejdominantnější vrchol Cimon della Pala

02 Klasické lyžování ve středisku Folgaria, v horském sedle Passo Coe

03 Klasické lyžování v horském sedle Passo Carlo Magno, středisko Madonna di Campiglio

02

03

musíte zdolat, je kupodivu strach. Jakmile se ho zbavíte, čeká vás pastva pro oči i pro duši.“ Tu lze ještě posílit návštěvou vědeckého muzea MUSE v Trentu, které věnuje celé patro geologické historii Dolomit. Před dvě stě devadesáti miliony let tu bylo moře a zkameněliny jsou dodnes obtištěné ve skále. Abyste však ve sněhu zahlédli škebli z třetihor, nesmíte spěchat.

TIPY

Školy a tratě

Kde začít nebo prohloubit vášně pro běžky? Čtyři školy a celá řada učitelů umožňuje nováčkům a vášnivcům trávit nezapomenutelné dny na úpatí Dolomit.

www.visittrentino.info/nordic-skiing

1

Běžkařské středisko San Martino di Castrozza

Jeho devítikilometrová stopa patří mezi nejpůsobivější v Trentinu. Táhne se podél úpatí Velo della Madonna a Cimon della Pala, skrze les Colfosco a biotop Prà delle Nasse, což je chráněné území a poslední dolomitské rašeliniště, kde dodnes žijí srny, lišky a veverky.

2

Běžkařské středisko Campo Carlomagno

„Trasa tvoří tři okruhy: tříkilometrový ‚mini‘, sedmikilometrový ‚sprint‘ a desetikilometrový ‚světový pohár‘“, vysvětluje Silvio, jeden z instruktorů na této fantastické trati, kde v minulosti trénovali borci jako Giorgio Di Centa a Stefania Belmondová. Výhled na Brentské Dolomity je monumentální a na stopu celý den svítí slunce. Trénuje se zde také biatlon, jenž snoubí běžky a střelbu na terč.

3

Běžkařské středisko Viote Monte Bondone

V proslulné dolině na úpatí tří vrchů hory Bondone vás čeká 35 kilometrů upravených stop pro klasickou techniku i pro variantu skating. Středisko je uměle zasněžené už na začátku sezóny a nabízí také stopy pro další disciplíny jako je fatbike, saně nebo nordic walking.

4

Běžkařské středisko Passo di Lavazè

Zalyžujte si na úpatí hory Latemar, považované geology za nefalšovaný a dokonale zachovalý „zkamenělý atol“. Místní lyžařská škola existuje od roku 1971 a specializuje se na výuku klasické techniky, skatingu, slalomu a krom toho se pyšní dlouholetou snahou o přiblížení tohoto sportu lidem s tělesným postižením.

VISITTRENTINO.INFO/KLASICKE-LYZOVANI

DARIO COLOGNA

NAPLNO NA BĚŽKÁCH

ILUSTRACE André Ducci

Čtyřicet závodů za rok a vybojované zlato z Val di Fiemme a od jezera Tesero. Dario Cologna je prvním švýcarským běžcem na lyžích, který vyhrál Světový pohár. A naplno žije horami: „Se sklenkou červeného vína na sklonku dne, aby se odměnil za dřinu.“

Stváří amerického akčního hrdiny se Dario Cologna stal prvním Švýcarem, který vyhrál Světový pohár v běhu na lyžích. Ve svých třiatřiceti letech se tento milovník golfu, autora detektivek Joea Nesba, fotbalu a červeného vína („Po závodech ve Val di Fiemme je sklenka Teroldega jedno z největších potěšení“) může pyšnit čtyřmi zlatými olympijskými medailemi a stejným počtem vítězství v Tour de Ski. „Strašně rád zkouším své schopnosti, od sprintu až po vytrvalostní běh na 50 km: běh na lyžích je jedna z nejružnorodějších disciplín, které existují.“

Kolika závodů se každý rok zúčastníte?
Sezóna je docela krátká, ale o to intenzivnější; závodů, které se nedají odmítnout, je přinejmenším čtyřicet.

Je to sport s vysokým rizikem úrazu? V žádném případě. Pády mají jen zanedbatelný vliv; jediným nebezpečím je natržení svalu, které může být způsobené příliš náročným tréninkem, nebo bolest v zádech zapříčiněná nesprávným držením těla.

Jaká je Vaše nejsilnější vzpomínka spojená s Itálií?
Zlato, které jsem vyhrál na mistrovství světa v roce 2013, s výhledem na horu Alpe Cermis v dálce. A pak také běžkařský okruh u jezera Tesero: co se týká okolní krajiny, je jedním z nejkrásnějších na světě.

Jaké další zimní sporty máte rád, jen tak pro zábavu?
Mám rád fatbike a snowkiting. A samozřejmě skialpinismus, který využívám jako zklidnění po těch nejnáročnějších částech tréninku. Bydlím v Davosu a tratě mám přímo za domem.

A když sníš roztaje? Trekking a skiroll, což je něco jako běžky na kolečkách, jezdí se na nich po asfaltu a umožňují trénovat dva základní styly: bruslení a klasiku.

Co se týká běžek, jaká disciplína je nejzábavnější?
Řekl bych, že biatlon, který spojuje běžky a střelbu na terč vzduchovkou.

Proč se podle Vás běžky znovu stávají tak módním sportem?
Protože je to levný sport a člověk si při něm procvičí celé tělo. Dá se trénovat pár hodin denně a pak se můžete věnovat něčemu jinému, třeba si zajít do fitka. A taky protože konec tréninku může být korunován úžasnou návštěvou wellness: nejdřív sauna a pak skok do ledové vody, to je paráda.

ŠLAPEME DO PEDÁLŮ

Přes 430 kilometrů tras vedoucích podél řek a potoků, přes starobylé vesničky, kolem sadů a lesů. Pastva pro oči vyhrazená miláčkům na dvou kolech.

TEXT Michele Sasso

FOTO Giuseppe Ippolito

Asfaltované cyklostezky a krátké úseky štěrku. Z jedné strany řeka Adiže, z druhé vinice a jablečné sady. Je to přehlídka hradů, rakouskouherských pevností a oáz přírodní krásy. Mnoho cykloturistů vyráží z Brennera – rakouské vstupní brány – aby za 4–5 dnů dorazilo do Trenta a pokračovalo dál a dál... až do Verony. Kdo se naopak rozhodne to vzít křížem krážem přes Trentino, může se těšit na více než 400 kilometrů nejen přírodních krás. Na výběr je jedenáct různorodých tras. Z údolí Valsugana k jezerům Toblino a Cavedine, údolí Fiemme a Fassa s úseky převyšujícími 1 300 nadmořských metrů, či cesta k sedmi kostelům ve stejnojmenném údolí na hranici okresu Brescia. My se rozhodli vyrazit z Trenta a zakončit výlet o 40 kilometrů dál, v plavkách, na sluncem rozpálených březích jezera. Šlapáním do pedálů jsme spojili řeku Adiži a Lago di Garda. Cestou z města trasa vede okolo vědeckého muzea Museo delle Scienze a kolem nové čtvrti,

postavené na troskách shořelé továrny Michelin podle návrhu Renza Piana. Hned za městem narážíme na vinařství Ferrari, perly sdružení Trentodoc, které dnes čítá 53 vinařství a vyrábí 9 milionů láhví ročně. Právě tady stál v roce 1902 Giulio Ferrari u zrodu italského spumante. Jako první pochopil, že nadmořská výška místních vinic dává hroznům, zejména Chardonnay, unikátní vlastnosti a činí je ideálními pro šumivé víno vysoké kvality. Dnes toto vinařství nabízí exkurze, degustace a výpravy za uměním bublinek, architektury, malířství a kulinářství.

Jakmile necháváme za zády městskou zástavbu, objevují se vinice s odrůdami Marzemino, Enantio a Merlot, které se v této oblasti pěstují. Stačí mírně odbočit z hlavní trasy a narážíme na vinařství, agrituristická ubytování a salaše. Pro všechny milovníky výrazných chutí a horských exkurzí s výstupem až do 1 075 metrů je tu chata Maranza,

02

Stačí mírně odbočit z hlavní trasy a narážíme na vinařství, agrituristická ubytování a salaše. Dál na jih leží Rovereto, město umění na úpatí hor.

jejíž „slowfood“ restaurace garantuje nejen bio potraviny, ale také suroviny pocházející od trentinských chovatelů, zemědělců, zpracovatelů a distributorů. Účel je jasný: redukce škodlivých emisí a valorizace místních produktů. Zpět u břehů Adiže, po pouhých dvanácti kilometrech, potkáváme kiosek Bicigrill (ideální místo na údržbu a opravu kol) a sugestivní biotop Taio – bažinatou oblast o rozloze téměř pěti hektarů. Název skrývá význam „taglio“ (řez) a řeka zde dříve tvořila širokou zátočinu. Byl to jeden z největších mokřadů v celém údolí, podle vědců významný pro výskyt mnoha vzácných živočichů a rostlin. Oblast byla navzdory svému biologickému bohatství

v průběhu let intenzivně vysoušena a důsledkem učiněných „řezů“ se stále více zkracovala a ustupovala zemědělské půdě. V 90. letech naštěstí došlo k rozsáhlé obnově a dnes zde lze provozovat pozorování ptactva. V obcích Calliano a Besenello si můžete dát přestávku a pokochat se pohledem na hrad Castel Pietra, dějiště mnoha významných bitev, a na impozantní pevnostní komplex Castel Beseno.

O několik šlápnutí do pedálů později se ocitáme v obci Nomi, která nás vítá svým vinařstvím Pedrotti. Zde se „zpracovávají“ láhve Trentodoc a ukládají se do erozi vytvořené a dynamitem otevřené jeskyně, která za války sloužila jako

03

04

01 Úsek cyklostezky u průmysku San Giovanni

02 Hrad Beseno, v obci Besenello, v současné době jedno ze sídel muzejního komplexu hradu Buonconsiglio

03 Úsek cyklostezky vedoucí k cyklochovecké lávce u obce Nomi, na břehu řeky Adiže

04 Pohled na náměstí Piazza Adamo D'Arogno v Trentu. Vpravo je vidět katedrála Svatého Vigilia

sklad a protiletický kryt. Paolo Pedrotti, vnuk zakladatele vinařství, se zde jako dítě ukrýval před bombami a na konci 70. let, již jako dospělý muž, pochopil, že je to místo jako stvořené ke skladování vína a k „bublinkování“ klasickou metodou (francouzsky méthode champenoise). Dnes zde působí již čtvrtá generace výrobců vína, jehož skladování, stejně jako degustace, probíhá výhradně pod horou a na objednávku. O pět kilometrů dál se pedál snoubí s panákem: přijíždíme do palírny Marzadro v obci Nogarredo. Chcete-li se dozvědět něco o nejklasičtějším italském destilátu, grappě, jste na správném místě. Uvnitř objevíte přehlídku měděného destilačního vyba-

vení, ticho a klid sklepů, kde grappa roky dozrává, a sály určené k degustaci více než padesáti druhů této pálenky. Dál na jih nás čeká Rovereto se svým úžasným válečným muzeem, domem umění futuristy Depera a muzeem Mart. Najdete zde také sklepy vinařství Letrari, kde se od roku 1976, díky speciálnímu terroiru a mikroklimatu oblasti Vallagarina, produkuje 23 různých druhů vína. Pět minut od centra se nachází desetihektarový pozemek hradiště Castelliere ze 16. století, dnes sídlo zemědělské společnosti Balter. Jeho 350m nadmořská výška vytváří klimatické podmínky, díky nimž se zde vedle obligátního spumante daří také červeným odrůdám Cabernet Sauvignon,

05

06

GIUSEPPE IPPOLITO
Fotograf portrétista a fotografický vedoucí se zaměřením na reportáže a reklamu.

05 Bar Due Colonne, Rovereto
06 Ulička v historickém centru Rovereta

Lagrein-Merlot a Barbanico. Cyklotrasa určená nadšencům jakéhokoli věku dále pokračuje podél břehu Adiže až k vinicím obce Mori. Zde se nachází rozcestí vedoucí západně ke Gardskému jezeru, nebo na jih po vallagarinské cyklostezce až k obcím Ala a Avio. Hydrostanice, budovy sloužící k vysoušení močálů a zemědělská půda zde ustupují potokům a u průsmyku San Giovanni (287 m n. m.) přichází jediný „stoupák“ celé trasy před obcí Torbole. Dále po trase nás vítá Loppio a kiosk Duchìs Bicigrill: přímo na cyklostezce můžete ochutnat místní uzeniny a sýry.

A je tu závěrečné klesání: úžasný dvoukilometrový sešup s větrem v zádech a výhledem na Lago di Garda. Ačkoliv je tento jižní cíp Trentina snem každého surfaře, známý vítr Ora del Garda (gardská hodina) pomáhá i cyklistům a je zásadní pro odvádění vlhkosti z trentinských vinic.

TRENTINO NA DVOU KOLECH

1

Adižská cyklostezka

Trentinská část cyklostezky mezi Bolzanem a Veronou se táhne zhruba 80 kilometrů podél řeky Adiže a najdete na ní „bicigrill“ kiosky Cadino, Trento, Nomi a Avio. Jeden z nejzajímavějších úseků, asi 30 kilometrů dlouhý, spojuje Trento s Roveretem a klikatí se mezi vinicemi údolí Vallagarina. Hlavní atrakce? Krajíně dominující obrys hradu Beseno.

2

Adiže - Garda

Trasa spojující údolí Vallagarina s Gardským jezerem je napojená na cyklostezku adižským údolím, která prochází Trentem a Roveretem. Úsek propojující Adiži s Gardou vede z obce Mori přes Riva del Garda, je asi 20 kilometrů dlouhý, obsahuje jen jedno stoupání (asi 277 m převýšení) a zvládnete ho projet za dvě a půl hodiny.

3

Jezerní cyklostezka

Neboli „Pista dei Laghi“ představuje pruh ponořený do historie a kultury kraje Trentino. Umožní vám vystoupat asi 40 kilometrů proti proudu řeky Sarca, od břehů Gardského jezera až k zrcadlícím se plochám jezer Cavedine, Santa Massenza a Toblino. Doporučujeme zastávku v Bike&Wine baru v obci Dro nebo v bicigrillu Linfano.

4

Valsugana

Stežka začíná ve vesnici Pergine Valsugana a vede 52 km napříč Trentinem. Klikatí se podél břehu řeky Brenta na poměrně plochém povrchu a dotýká se jezer Caldonazzo a Levico. Cestou se můžete zastavit v bicigrillech Levico Terme, Tezze, Castelnuovo a Novaldo.

5

Údolí Fiemme a Fassa

48 kilometrů luk, smrkových a modřínových lesů a výhledů na Latemarské Dolomity a pohoří Catinaccio. Oproti ostatním stezkám je zde znatelné převýšení a trocha tréninku rozhodně neuškodí. Kdo potřebuje přestávku, může si odfrknout v bicigrillech Predazzo a Moena.

6

Údolí Val di Non

Údolí jablek se v dubnu, kdy jabloně rozkvétají, podobá obřímu bílému mraku. Ani ostatní měsíce, nabitě letní dávkou zeleně či svěžesti vykreslené v barvách podzimu, mu však neubírají na kráse. Stezka představuje dvacet kilometrů dlouhý okruh, který je počítkem pro všechny milovníky přírody a cyklistiky.

7

Údolí Valle del Chiese

20 kilometrů dlouhá trasa, která začíná u pramene řeky Chiese na břehu jezera Idro, vede přes obec Storo a pokračuje údolím až do obce Bondo. Je to země sedmi kostelů, kde potkáte spoustu uměleckých památek, od kostela Chiesa Parrocchiale di Santa Maria v obci Condino až po kostel Svaté Giustiny v Pieve di Bono.

8

Údolí Valle del Primiero

S pohořím Pale di San Martino na obzoru si budete připadat jako v pohlednici. Taková je cyklocho-decká stezka Primierským údolím, která na svých deseti kilometrech spojuje všechna místní osídlení: Imèr, Mezzano a Primiero San Martino di Castrozza, kde je dále napojená na obce Transacqua, Fiera di Primiero, Siròr a Tonadico.

9

Údolí Val Rendena

Na 23 kilometrech podél řeky Sarca, od osady Ragoli, kousek nad jezerem Ponte Pià, až k obci Carisola, se doslova ztratíte v přírodní kráse. Stezka je skvěle navržená a integrovaná do velice podmanivého alpského prostředí v přírodním parku Parco Naturale Adamello – Brenta.

10

Údolí Val di Sole

Cyklostezka „slunečného údolí“, kopírující potok Noce, jehož vody brázdí rafty, kajaky a kánoe, začíná u mostu obce Mostizzolo, na hranici s údolím Val di Non, a končí o 34 kilometrů dál v Cogolo di Peio.

11

Údolí Val di Ledro

Vyšlápněte si napříč předalpským ledovcovým údolím, jehož jezero si nezádá ani s nejčistším zrcadlem. Cyklocho-decká stezka Lederského údolí je asi devět kilometrů dlouhá a nejvíce si ji užijete na horském kole, vhodném k překonání šterkových úseků (které však s trochou opatrnosti zvládne i silnička).

OLEJ ZE SEVERU

Nedaleko od Dolomit si v trentinských olivových hájích můžete vychutnat neočekávanou středomořskou atmosféru: o jedinečných vlastnostech olivového oleje s tisíciletou historií.

TEXT Nicola Andreatta

STILL LIFE FOTO Mattia Balsamini

Trentino je nejsevernějším místem, kde lze ještě prakticky pěstovat olivy. Zde, těsně u 46. rovnoběžky, totiž roste téměř sto třicet tisíc olivovníků středního vzrůstu. Tento malý a velmi cenný zemědělský zázrak je možný díky Gardskému jezeru: vzhledem k tomu, že se tato vodní plocha zasazená do hor s příchodem zimy velmi pomalu ochlazuje, vyznačuje se udivujícím středomořským podnebím v oblasti, která by byla jinak „odsouzena“ k drsnému alpskému klimatu. Dílo je dokonáno díky témuž horskému pásmu, které obepíná tuto oblast a tyčí se vstříc studeným severním větrům.

Produkci olivového oleje, již nahrávají střídající se mírné a chladné větry, zde před více než dvěma tisíci lety zahájili Římané; pěstování olivovníků v průběhu staletí příznačně formovalo krajinu – podél břehů Gardského jezera a na svazích Valle del Sarca často dominuje panoramatům elegantní terasové uspořádání, které skýtá jedinečný výhled. Podívaná, jež se nabízí, vás skutečně nadchne. Stoleté stromy v popředí, za nimi samotářské hrady – jako například tajuplné tvrze Arco a Drena – a ještě dále pak neomyslitelné vrcholky hor.

Během středověku se udržování olivových hájů věnovali hlavně mnišské řády: pěstováním oliv proslul zejména poustevník ze San Colombana, nádherně vyřezaný do skály blízko Rovereta. Dnes

01

se naopak o trentinské olivové háje starají stovky drobných a ještě menších výrobců. Lisovny jsou po regionu Trentino roztroušeny od pobřeží Gardského jezera až po města Arco a Dro, poslední z nichž je kromě olivového oleje známé také secesní atmosférou a spoustou skalisk vhodných ke sportovnímu lezení. Některá z nich se tyčí právě nad háji s pokojnými olivovníky.

02

Produkce trentinských olivovníků je dosti omezená, hovoří se o přibližně 12 tisících metráků oliv za rok, což jsou čísla, která jsou v celoitalském kontextu prakticky zanedbatelná. Chloubou tohoto produktu však není množství, ale kvalita uznávaná a zaznamenaná černým na bílém v roce 1988 se zrodem chráněného označení původu Garda Trentino. Aby ho olej mohl dostat, musí být nejméně z 80 % získán z kultivar Casaliva, Frantoio, Leccino a Pendolino s přídavkem jiných místně pěstovaných odrůd (například Raza a Favarol). Na etiketě také stojí, že sklizeň musí být provedena do 15. ledna a do pěti dnů musí dojít k vylisování, přičemž olej prochází přísnými kontrolami.

Sklizeň ve skutečnosti probíhá o mnoho dřív než v lednu, předtím, než dolní část údolí pokryje sníh. Jak objasňuje Laura Turriová, ředitelka sdružení Consorzio olio Garda DOP, „směrnice vznikly před mnoha lety, když mimo jiné panovalo jiné klima“. Dnes „se sklizeň zahajuje, když olivy začínají tmavnout, to znamená, když ze zelené barvy přecházejí do hnědé a nafialovělé. V posledních letech se lisovny otevíraly v půlce října a zavíraly do konce listopadu.“

Produktem, který opouští trentinské lisovny, je zelený olej se zlatavými

01 / 02 Sběr oliv, Riva del Garda

NICOLA ANDREATTA

Copywriter, ghostwriter a novinář na volné noze, zkušený autor článků pro internetová i tištěná média. Hluboce miluje Trentino a kdykoli má možnost, opustí klávesnici a vydává se do Dolomit a Lagorai.

odlesky vyznačující se velmi nízkou kyselostí, jemnou vůní trávy a ovocnou a lahodnou chutí. Tento harmonický a vyvážený olej má také pikantní a hořké tóny s náznaky chuti po artyčocích a mandlích. „Ti, kdo produkují opravdový gardský olej a dodržují všechny jednotlivé kroky směrnice, to nemají lehké,“ zdůrazňuje Turriová, „ale pak to s veškerou pýchou mohou uvést na etiketě – nejde o obyčejný extra panenský olivový olej, ale o Garda DOP. Rozdíl je jasně patrný.“

Díky těmto charakteristickým rysům byl trentinský olej v průběhu staletí opěvován D’Annunziem, Goethem, Dantem, a dokonce Vergiliem. Chvály se mu však nedostalo pouze ze světa literatury, v roce 2009 například olej Garda Trentino DOP obdržel prestižní ocenění „nejlepší olej na světě“ z kategorie olejů s ovocnou chutí, kdy porazil všech 248 konkurenčních produktů pocházejících z nejrůznějších končin světa.

K tomu, abyste ocenili tuto tisíciletou trentinskou chloubu, nemusíte být odborníky, stačí se projít ve stínu olivovníků „rozsetých po krajině jako stáda“ a nechat pohled volně klouzat mezi Gardským jezerem a jeho horami, aby spočinul až tam nahoře, kde se lesknou dolomitské ledovce.

NEJEN DOP: KAŽDÉMU OLEJE, CO JE PO CHUTI DÁNO

Trentinská olejová produkce se nepochybně nejvíc odráží na DOP Garda Trentino, získaném smícháním kultivarů Casaliva, Leccino, Pendolino a Frantoio v poměru minimálně 80 %. To však neznamená, že v gardských lisovnách nelze ochutnat i jiné styly oleje.

Někteří výrobci sází na jednoodrůdový extravergine, třeba výběrem oliv pouze z oblastí Casaliva.

Výsledek je jemně nahořklý s pikantními a minerálními tóny. Jindy naopak volí odrůdu Frantoio, která oleji dává příchutí artyčoků, mandlí a čerstvé trávy.

Nejbohatší výběr nabízejí trentinské bio oleje. Tento certifikát je zárukou pěstitelské metody, která se v tomto regionu používá po staletí.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Trentinský Garda DOP v číslech

V Itálii existuje 42 denominací olivového oleje DOP a každá se pyšní něčím jedinečným. Trentinský Garda DOP se při své nízké produkci odlišuje z důvodů historických, zeměpisných a chuťových.

0,50

Maximální povolená kyselost oleje Garda DOP Trentino. Kyselina olejová z oleje činí silného spojence pro naše zdraví a náš kardiovaskulární systém.

1.200

Trentinských pěstitelů, většinou velmi malých. Dohromady obhospodařují okolo 127 tisíc olivovníků.

9

Obcí, kde se trentinský DOP vyrábí: Arco, Cavedine, Drena, Dro, Nago-Torbole, Madruzzo, Riva del Garda, Tenno a Valledaghi.

3

Pěstitelské oblasti a tedy nálepky Garda DOP. Kromě DOP Trentino totiž existuje také DOP Garda Bresciano a DOP Garda Orientale.

200

Hektolitrů, aneb průměrná roční produkce trentinského DOP. V celostátním měřítku je to jen kapka v olejovém moři, ale o to víc je ceněná.

KRAJ VODOPÁDŮ

ILUSTRACE Matteo Signorelli

Procházky tichem lesa a impozantní hučení vodopádů, které vás ohromí; v Trentinu je spousta bystřin, které mezi strmými horskými svahy skýtají podívanou, jež udivuje v každém věku. Když se člověk přiblíží k vodopádům, je to zážitek, který zasáhne všech pět smyslů; nedávné výzkumy prokázaly, že má výrazně relaxační účinek pro tělo i mysl. Zkuste to a přesvědčte se sami, v každém ročním období.

01

VODOPÁDY VE VALLESINELLE

Horní, Střední a Dolní vodopády se nacházejí v srdci národního parku Adamello-Brenta, kousek od Madonny di Campiglio nebo chaty Vallesinella. Vodní představení na bystřině Sarca di Vallesinella, která vyvěrá ze skal a místy zaplavuje stezku, lze obdivovat se vším pro něj typickým lomozem a majestátností. Přístupovou cestou k vodopádům jsou mosty, které po sobě následují mezi skalami, smrky a rododendrony a umožňují si vychutnat jejich krásu.

02

VLČÍ VODOPÁD (CASCATA DEL LUPO)

Šestatřicetimetrový spád do rokle vymleté v porfyru, kde se čirá voda blýská mezi tmavou skalou a zeleným mechem. Z Piazza na náhorní plošině Pinè po dvaceti minutách dojdete k prudkému svahu s přírodními schody mezi kameny a kořeny, po němž se za méně než dvě hodiny dostanete k fascinujícím pyramidám v Segonzanu, charakteristickým vrcholům vytesaným v kameni. Vodopády lze navštívit i v zimě, kdy se změní v ledovou sochu.

03

PRŮRVA V PONTE ALTO

Pár minut od centra Trenta je možné spatřit vodopády zevnitř: jde o průrvu, kaňon vytvořený v červeném úlomkovitém vápenci bystřinou Fersina, na němž se nachází několik starých vodních děl vybudovaných počínaje rokem 1500. Díky návštěvě, během níž lze využít služeb průvodce, se přichozí mohou odvážit mezi vodopády vysoké přes 40 metrů, kde lze obdivovat kontrast barev spolu s impozantním zvukem bystřiny, který vás umlčí a přinutí naslouchat.

04

VODOPÁDY SAËNT

Val di Rabbi je oáza vytvořená proudem potoku Rabbies - projdete-li se po dřevěných mostech, můžete na sebe nechat dopadat stříkance a pozorovat ve vodě hru světla. Komu se chce jít dál, může pokračovat v procházce až k monumentálním modřinám nebo si zkusit, jaké to je projít se po tibetském mostě dlouhém 60 metrů vybudovaném na vodopádech Ragaiolo, pár kilometrů dál po proudu.

05

NARDISKÉ VODOPÁDY

S více než 130metrovým spádem jsou symbolem údolí Val Genova v sousedství údolí Val Rendena. Prýští z řeky Nardis, která vyvěrá z Presanelly, jednoho z nejvyšších vrcholů Trentina. Jsou úchvatné v každém ročním období a dostanete se k nim po pohodlné lesní pěšince nebo po cestě uzavřené pro motorová vozidla. O několik kilometrů výše se nacházejí Lareské vodopády, které tryskají v modřinovém lese (lares v místním dialektu znamená modřín).

06

VODOPÁDY VAL DAONE

140 vodopádů v údolí Val Daone skýtá dechberoucí podívanou v létě i v zimě, kdy se voda promění v ledové stěny a umožňuje všem milovníkům ice climbingu, aby si užili jejich majestátnosti. Díky těmto vodopádům, zásobovaným místními říčkami a bystřinami, se údolí přezdívá „malá Kanada“. Když ledy roztají, zurčení mezi kameny a hukot vodopádů naplní lesy a dává možnost k jedinečným procházkám.

07

VODOPÁD GORG D'ABISS

Dostanete se k němu pohodlnou procházkou z Tiarna di Sotto do Lederského údolí. Vodopád spatříte poté, co se vydáte podél potoku Massangla. Díky tomu, že je zasazen do skal, v létě umožňuje, abyste se v jeho blízkosti osvěžili. Jedním z dalších zajímavých míst na trase je mlýn Mulino dei Bugatini z 15. století, který byl v provozu do poloviny 20. století. Návštěvu si zaslouží také blízký biotop v okolí Ampolského jezera a stejnojmenný vodopád.

Adriano Taller vypráví o Sentèr del Guardia, stezce, která se vine údolím Val di Non a kterou metr po metru sám vyčistil a obnovil. Vyniká vášní a láskou ke své domovské krajině, kde je bez okolků

ochoten na deseti kilometrech horského úbočí a nezapomenutelných scenérií nechat místo horským kolům a novým průzkumníkům.

ZNOVUOBJEVENÉ STEZKY

TEXT Alessandro Monaci

FOTO Mattia Balsamini

Horské masivy, jež se tyčí v údolí Val di Sole, jsou dlouhé a zelené. Lesy, které pokrývají jejich svahy, jsou tvořeny modříný s dokonale rovnými kmeny a majestátními buky zabarvujícími se na podzim do oranžova a rozestupují se do rozlehlých palouků pokrytých měkkým travnatým kobercem, na němž lze často zahlédnout srnce a veverky.

Při procházce po malebných pěšinkách, které se větví na stráních, by si jeden mohl myslet, že jejich krása je přirozená, ale to by byla chyba. To, co se nezasvěceným očím může jevit jako nedotknutá krajina, je ve skutečnosti plodem stovek let lidské práce. V případě lesů a stezek nacházejících se na východních svazích hory Peller nad obcí Cles jde však o výsledek práce jediného člověka.

Pokud přirozeně nemáte jasno v tom, kam se vydat za poznáním tohoto kraje, zvolte si za výchozí trasu *Sentèr del Guardia*. Mým průvodcem je lesník, bývalý myslivec Adriano Taller, člověk, který tyhle lesy zná dokonale. Dříve je po 28 let prozkoumával jako revírník, poté je měl ve správě jako obecní radní. Bez ohledu na jeho funkce se s ním stačí sejt, abyste pochopili jeho vášeň a lásku k této krajině. Tuto vášeň navíc dokázal dovést k praktickým výsledkům, jimiž je realizace této stezky.

Vydáváme se po pěšince a pan Taller mi ukazuje jednotlivé stromy, jednotlivé paseky či cesty s detailní-

02

mi znalostmi území typickými pro člověka, který v těchto lesích pracoval, a vypráví mi jejich příběh italštinou, do níž přimíchává špetku clesíánské- ho dialektu, protože některé věci lze vystihnout pouze místním jazykem.

Historie *Sentèr del Guardia* je spjata s historií městečka Cles, ale je to také příběh obnovy. Opětovného zprůchodnění starých stezek a tras, vybavování si vzpomínek na život, který se odehrával v horách, a návratu lidí, jež díky práci dostali druhou šanci. Tým pracujících na tomto projektu v letech 2015 a 2016 byl totiž složen z lidí zařazených do společensky prospěšných pracovních programů, které pan Taller v době vyhrazené obci zapojil do čištění starých chodníků, jež zaplavila a zneprůchodnila vegetace, a vytváření spojovacích úseků mezi jednotlivými pěšinkami. A to vše bez nadměrných zásahů do přírody, pouze za pomoci kosířů a krumpáčů, provedením jen takových úprav, které by je lépe zpřístupnily a vyčistily.

Lesník a jeho pracovní skupina nevytyčili úplně novou stezku jen proto, aby v lesích v okolí Clesu zanechali svou stopu. Trasa byla naopak vymyšlena tak, aby co nejlépe propojila zajímavá místa. Výsledkem je zhruba 10km stezka na úbočí, dokonalá k několikahodinovému prozkoumání toho, co tato místa nabízejí.

Tyto snahy o zvelebení území nespočívaly pouze ve fyzických zásazích, ale týkaly se také kolektivní paměti. Byly totiž shromážděny a kalalogizovány desítky tradičních toponym, která by jinak byla zapomenuta s úmrtím místních seniorů. Názvy nejsou jen názvy - růže si zachová svou vůni, i když se jí bude říkat jinak, ale místní název často odráží místní historii. Když procházíme například kolem *Pian della Forchja*, pan Taller mi vysvětluje, že šlo o místo, kde se nacházela šibeniice [*italsky forca, v místním dialektu forchja*], tedy lokalitu, kde se stínaly hlavy, a těla odsouzených byla poté vystavena na blízkém kopci, dobře viditelném z

03

01 Pohled na stezku *Sentèr del Guardia* obnovenou Adrianem Tallerem a jeho týmem, která vede z Verdè k chatě Peller

02 Adriano Taller s kolegy odstraňují vegetaci, která blokuje průchod mezi Verdè a chatou Peller.

03 Adriano Teller ukazuje cestu, která vede z Verdè na chatu Peller

vesnice. Odsouzené už tu naštěstí nenajdete, ale zato při chůzi potkáváme několik cyklistů. Pan Taller mi vypráví, že jako první stezku ocenili právě němečtí bikeři. Těchto lesů si mohou nyní užívat jak oni, tak i ostatní milovníci hor, ať už si jsou vědomi toho, že se o jejich krásu zasloužil místní lesník a jeho spolupracovníci, či nikoli.

ALESSANDRO MONACI

Se narodil v Bergamu v roce 1990. Alpinista a historik, autor textů o horách a starých událostech a pamětnických historek v různých časopisech. Je spoluautorem knihy „Gli Ultraonimi“ vydané v rámci projektu CTRL. Další kniha vychází pro vydavatelství Mulatero.

MATTIA BALSAMINI

Začal v roce 2008 studovat v Los Angeles na Brooks Institute, v roce 2010 zahájil spolupráci s ateliérem Davida LaChapelle jako asistent a archivář. Po završení bakalářského studia se v roce 2011 vrací do Itálie a od roku 2012 vyučuje fotografování na benátské Univerzitě IUAV.

Pojďme pokračovat v cestě

Trasy, po nichž budete moci pokračovat v cestě a vydat se do trentinských lesů za poznáním odstínů zelené, a chaty, v kterých se můžete zastavit

1

Il Sentèr del Guardia Val di Non

Stezka začíná v Sant del Chjatar a končí v Malga Tuenno. Je dlouhá 10,3 kilometrů s převýšením přibližně 400 metrů, a proto je dokonalá pro rodiny nebo pro ty, kdo chtějí strávit několik příjemných hodin v přírodě, aniž by se vzdali horské krajiny a prostředí.

2

Výstup k monumentálním modřínům Val Saènt

Ve Val di Rabbi v blízkosti Val di Sole, podél strmého úbočí, které tvoří hranici s Prà di Saènt, se můžete vydat po didakticko-naturalistické trase, jež vás doveďe k zhruba dvaceti obřím staletým modřínům, nezvykle rostoucím ve výšce cca 1900 metrů nad mořem.

3

Císařská cesta Val di Sole

V národním parku Adamello Brenta se nachází divoké údolí Val Meledrio, které historicky spojovalo Val di Sole s Val Rendena. Je chladné a tiché, díky čemuž se mu často říká hvozd, a vyznačuje se hustými smrčínami i jinými jehličnany a strmými svahovými sutěmi na úpatí kolmých stěn Brentského horského pásma.

4

Oáza ve Valtrigoně Valsugana

Oáza WWF ve Valtrigoně je malé údolí v Lagoraiském horském pásmu. Výrazné klimatické změny se odrážejí na místní velmi bohaté flóře a fauně. Území o 236 hektarech je zajímavě visuté údolíčko nacházející se ve výšce od 1600 do 2200 metrů nad mořem, horopisně vpravo od údolí Val Calamento v Lagoraiském horském pásmu.

RADY A TIPY

LUXUSNÍ ZÁŽITKY

Tři tipy, jak přepychově prozkoumat kraj a jeho pestrost. Od excelentního pohostinství a gurmánství po zelené golfové hřiště.

HOLISTICKÝ BLAHOBYT

Prvního srpna 2019, jedenáct let po svém starším sourozenci na březích Gardského jezera, otevřelo Pinzolo Lefay Resort & SPA Dolomiti. V 88 hotelových apartmá a 22 rezidencích se snoubí prostorná a elegantní architektura s horskou krajinou, která je obklopuje. Uprostřed dřeva, kamene a přírodních vláknin hosty vítá až holistická koncepce blaha.

Lázně o rozloze 5 000 čtverečních metrů, jedny z největších v Alpách, se pyšní částečně krytým bazénem, ví-

řivkou a devíti saunami, a jsou pojaty jako spojení tradiční čínské medicíny se západní medicínskou vědou.

Ve dvou restauracích – Dolomia a Grual – najdete místní enogastronomickou tradici okořeněnou nádechem Středozemí.

Lefay Resort & SPA

Via Alpe di Grual, 16 Pinzolo Trento
www.dolomiti.lefayresorts.com
T +39 0465 768800

JAMKY S VÝHLEDEM

Toto hřiště, nacházející se u obce Sarnonico v údolí Alta Val di Non, dává od první chvíle najevo, že jeho 18 jamek si hráč musí zasloužit. Nevyniká však jen obtížností, ale také nádhernou a sugestivní krajinou brentských Dolomit a pohoří Maddalena, což z něj činí jedno z nejkrásnějších golfových hřišť celých Alp. Prvních devět jamek se rozkládá v příjemném borovém hájku, na jehož horizontu trůní nepopsatelná krása brentského masivu, zatímco zbývajících devět jamek skýtá celou paletu výhledů: od jamky č. 12 je vidět obec Cavareno, od 13ky Sarnonico, 14ka pak hledí na historickou vesnici Fondo a ze 16ky lze obdivovat zvonici kostela v Seio. Celek tvoří pozoruhodně scénografický efekt tohoto úžasného hřiště se širokými a dobře udržovanými dráhami, jemně modelovanými jamkovišti, hlubokými a záludnými bankry a průzračnými vodními plochami.

Dolomiti Golf

Loc. Centro Sport Verde, 1 Sarnonico Trento
www.dolomitigolf.it
T +39 0463 832698

DOLOMITSKÉ HVĚZDY

Tři roky po svém nástupu se mladý kuchař Giovanni D'Alitta, původem Lukánec, avšak vyrůstající jako horal, zasloužil o to, aby bylo Stude Hermitage ocejchováno hvězdami Michelin. Roku 1988 transformuje Giovanni Maffei starý statek na úpatí hor v rodinný penzion se 14 pokoji, z něhož se v roce 1999, po rozsáhlé rekonstrukci, stává biohotel. Kuchyň v něm od prvopočátku

hraje stěžejní roli, díky čemuž se stává první hvězdičkovanou restaurací trentinských Dolomit, která spojuje horskou tradici, středozevní ingredience a rozsáhlý vinný lístek. Je to gastronomický koncert zahráný gurmánskými pokrmy ze sezónních ingrediencí.

Stube Hermitage

Via Castelletto Inferiore, 69
Madonna di Campiglio, Trento
www.stubehermitage.it/stube-hermitage
T +39 465 441558

MUZEUM V TUNELU

Silniční tunel se stává uměleckou galerií; je to jakési propojení minulosti s přítomností, které si zachovává tvary a barvy tunelů, ale zapisuje se do obecného povědomí. 370 000 kubických metrů věnovaných této oblasti a experimentu, aniž by se opomíjely chuťové buňky.

FOTO **Giuliano Koren**

Piedicastelské galerie patří k oněm místům, které na první pohled cestovateli nabídnou velkou záhadu. O co vlastně přesně jde? Když se podíváte směrem ke vstupu, zjistíte, že hostí jedno ze sídel Historického muzea Trento. Nejsou to galerie jen ve smyslu výstavních síní; jsou to přímo dva již nepoužívané silniční tunely [italsky „gallerie“], které mají na délku necelých 300 metrů. S opravdu zřejmou projektantskou jiskrou byly před deseti lety přetvořeny na výstavní prostory. Při jejich přípravě bylo vybagrováno celkem 370 000 metrů kubických půdy.

Po stranách je řeka Adiže, majestátní a obrovská a také jedna půvabná čtvrť: Piedicastello, jejíž ospalá okna směřují k původnímu obchvatu. Pár kroků odtud je kostel S. Apollinare ze 14. století. Dokonce i když zvednete hlavu, narazíte na historii. Na kopci, v němž byl vyražen tunel, totiž ční památka z roku 1935, zasvěcená Cesaremu Battisti: jde o trentskeho zastánce iredentismu a mučedníka. A tím se vysvětluje význam tohoto místa, které vypráví historii Trentanů a soustřeďuje se na událost, která vše změnila: první světovou válku. Opravdoví vetřelci jsou v

tomto městském prostředí řeka a přízrak zmizelé ulice. Tok řeky Adiže byl odkloněn v roce 1858, v období plného rozkvětu habsburské modernizace, aby ozdravil oblast bažin. Nový obchvat, který úplně odřízl Piedicastello od centra Trenta, byl slavnostně otevřen roku 1974 a až do 11. listopadu 2007 tudy denně projelo na 30 tisíc aut. Autonomní provincie Trento od přelomu tisíciletí svěřila ambiciózní projekty nejlepším světovým architektům z Martu (Mario Botta, 2003) a z Muse (Renzo Piano, 2013). Oba přesvědčiví, ale bez jakýchkoli příkras, Trentino není Dubai. Tahle oblast a její historie mají punc důvěrnosti, který se v průběhu let zachovával. Botta interpretoval své poslání tak, že dodal fasádě vzhled starší vzhledem k historickému období, do něhož reálně muzeum v Roveretu spadá; Piano přizpůsobil sklo a barvy nové budovy (zelená a oranžová) obytné zóně, která stavbu obklopuje. Tady v Piedicastellu tento zásah studia Terragni di Como nabízí lidskému zraku ještě méně. V konečném důsledku první galerie, natřená načerno, hostí velkoformátové instalace. Ta druhá, Bílá galerie, je místem pro menší výstavní akce a najdete zde služby pro návštěvníky. Co

01

02

se týká bezpečnosti, byly rekonstrukční zásahy náročné. Při plánování tunelů v roce 1974 neměli o nějakých bezpečnostních prvcích ani ponětí.

Historické muzeum se rozhodlo orientovat svůj program na sociální historii: na tu, kterou vytváří lidé, každodenní předměty a za kterou mluví čísla více než události. Je zvláštní, že když se na ni člověk zaměří, uvidí, jak často těmito údolími prochází Historie s velkým H, včetně mezinárodních pohrom.

V roce 2017 zdokumentovala výstava „Poslední rok“ za pomoci deníků a fotografií tragédií, při které byli uprchlíky Trentané. Během rakousko-uherského útoku na jaře 1916 se celý region Trentino stal první linií a tisícovka lidí byla „vykořeněna“ ze své země. Záznamy jsou srdcervoucí. Na druhou stranu výstava „První světová válka na stříbrném plátně“ s obrázky mladých dělnic, které

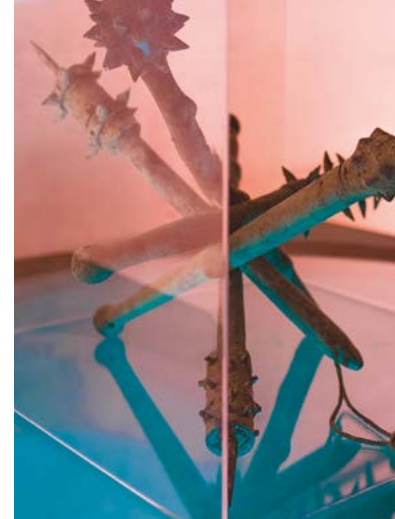
01 Návštěvníci instalace „Používali jsme kameru — příběhy ve zmenšeném formátu“

02 Hlavní vchod do galerie Piedicastello

03/04 Zbraně a helmy z první světové války nalezené v horách v okolí Vicenzy, prezentované u příležitosti výstavy „Železo, oheň a krev — život za Velké války“

musely začít pracovat v továrnách a vyrábět zbraně, nám připomněla, že od té chvíle se v Evropě vše změnilo i proto, že miliony žen dosáhly uplatnění na pracovním trhu.

V roce 2020 se místní historie potká s lidovou pobožností. Výstava „Chiara Lubich město Svět“, která se bude konat od 7. prosince 2019 do 30. listopadu 2020, rekapituluje nejdůležitější etapy života zakladatelky hnutí fokolárů, narozené v Trentu roku 1920 a zesnulé v roce 2008.

03

RADY

Kam dál

1

Cadinská pevnost

Okruh trentsckých pevností propojuje asi dvacít-ku vojenských staveb, vystavěných Rakuřany na konci 19. století. Architektura Cadinské pevnosti, vzdálené autem pět minut z Piedicastella, je úžasná. Mezi výukovými předměty naleznete multimediální pult a plastickou mapu.

<http://bit.ly/2jXqbLU>

2

Hrad Buonconsiglio

Místo, kde byl vedený proces s Cesarem Battistim stojí za návštěvu. Proces se odehrál v sále nazývaném v 16. století „Stua della Famea“. Aby byla atmosféra ještě více ponurá, jedna hezká freska malíře Dossa Dossiho byla lidskému zraku skryta. V hradním příkopě byl Battisti pověšen a jeho kolegové Fabio Filzi a Damiano Chiesa zastřeleni.

www.buonconsiglio.it

3

Tridentské diecézní muzeum

Kdo se opravdu zajímá o duchovní cestu Chiary Lubich si nemůže nechat ujít vyobrazení Panny Marie v diecézním muzeu: *Peruginova dílna*, dřevěné tyrolské sochy z 15. století a *Potopení* z 19. století s Tulliem Garbarim.

www.museodiocesanostridentino.it

4

Italské historické muzeum války

Jestliže se galerie v Piedicastellu soustřeďují na sociální aspekt 1. světové války, tohle muzeum v Roveretu vyobrazuje její vojenskou situaci. Rozhodně si nenechte ujít interaktivní instalace, které reprodukují zvuk z válečné fronty v horách a využívají při tom deníkové zápisky italských a rakousko-uherských vojáků.

www.museodellaguerra.it

5

Pevnost Pozzacchio

Pokud se chcete skutečně jít podívat na válečnou frontu, vyberte si pevnost Pozzacchio blízko Rovereta. Poslední rakousko-uherská pevnost nebyla nikdy dokončena: válka s Itálií vypukla příliš brzy. Počítejte asi s dvaceti minutami chůze, abyste se k tvrzi dostali.

www.fortepozzacchio.it

MASTERPIECE CARAVAGGESCO

CARAVAGGIO SOUČASNÝ

Mart Rovereto - od 26. června do 4. října

TEXT **Federica Tattoli**

Od 26. června do 4. října 2020 je v rove-
retském Martu, navrženém architektem
Mariem Bottou, k vidění mistrovské
dílo nábožensky orientované tvorby
Caravaggia, slavného malíře 16. století,
Pohřbení svaté Lucie. Jde o jeden z jeho
nejpozoruhodnějších obrazů z hlediska
významnosti i co do rozměrů. Poprvé
bude představen spolu s díly ze sbírky
Alberta Burriho, předního italského
představitele informelu devatenáctého
století, jehož malby jsou v poslední době
vystavovány ve význačných mezinárod-
ních galeriích jako je například Guggen-
heimovo muzeum.

Profesor Vittorio Sgarbi, ředitel mu-
zea, se o tomto zajímavém projektu,
který nabízí konfrontaci mezi starým a
současným, vyjádřil takto: „Snažili jsme
se zachovat tělesnost umění a nikdo není

01

02

03

tělesnější a víc spjatý s duchovností a pro-
vokací než Caravaggio. Je to ve všech smě-
rech současný malíř. Jako takového jsem
ho označil, když jsem postavy vyobrazené
na jeho plátnech - jako například *Hocha
s košíkem ovoce* - přirovnal k aktérům z
Pasolinioho filmů jako byl třeba Ninetto
Davoli. Ve snaze interpretovat Caravag-
gia očima současnosti lze pravděpodobně
vyjít z jeho vrcholné a také největší malby
Pohřbení svaté Lucie, jejíž pozadí je velmi
blízké dílům Burriho, a provést srovnání
ve dvou liniích, s Pasolinim, pokud jde
o život a status nešťastníka, a s Burrim,
pokud jde o formu. Domnívám se, že tato

výstava je ideálním prvotním počinem v
duchu koncepce, kterou jsem začal razit
ve funkci nového ředitele muzea, tedy ne-
ustálého dialogu mezi starým a současn-
ým uměním; pokud jde o počátek této
konfrontace, lepší křest ohněm než Ca-
ravaggia bychom jistě nenašli, dává nám
totiž možnost spatřovat spoustu vitality i
ve starém umění.

Podíváme-li se na pozadí obrazu *Po-
hřbení svaté Lucie*, povšimneme si, že více
než polovina malby je naprosto ve stylu
informalizmu - je vidět skálu, kamenol-
om. Prostředí, do něhož je pohřbení situ-
ováno, je tedy velmi blízké některým ma-

01 Michelangelo Merisi da Caravaggio
(Milano, 1571 - Porto Ercole, 1610)
Seppellimento di santa Lucia (1608)
Chiesa di Santa Lucia alla Badia, Siracusa

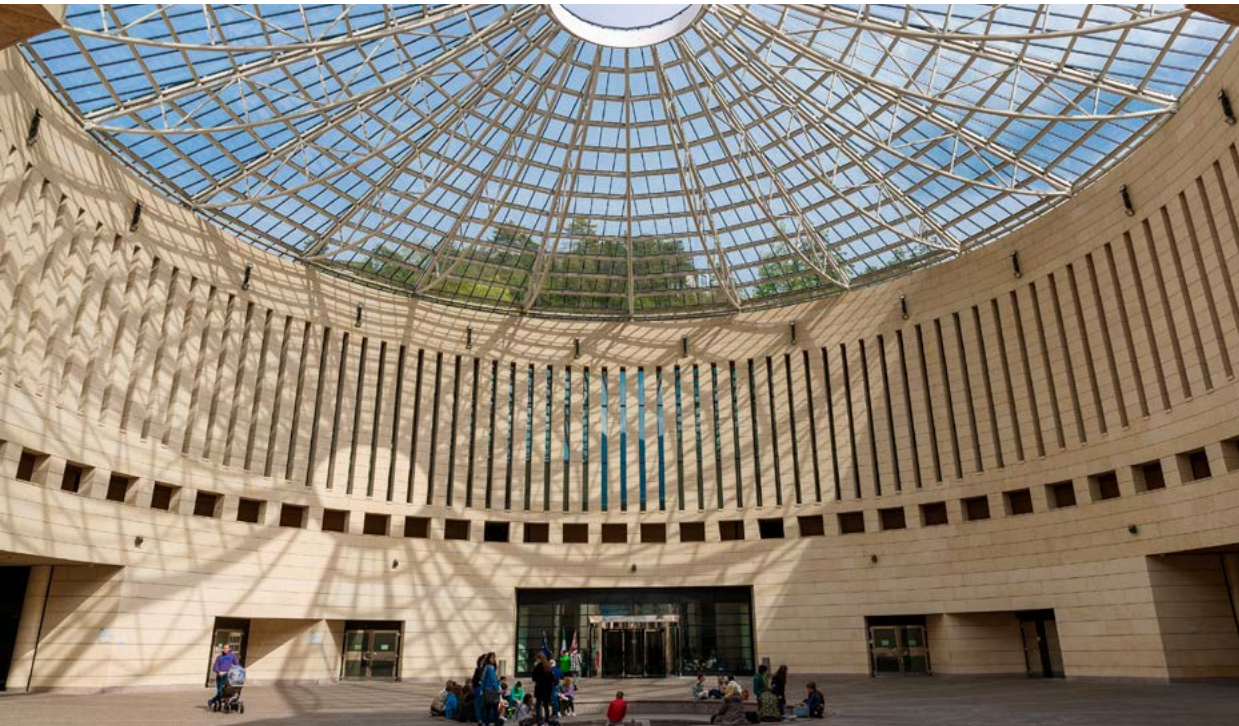
02 Alberto Burri
Sacco, (1953)
Mart, Museo di arte moderna e
contemporanea di Trento e Rovereto
Deposito collezione privata

03 Alberto Burri
Bianco Plastica BL7, 1964
Mart, Museo di arte moderna e
contemporanea di Trento e Rovereto

04 Mart, Rovereto

lířským efektům a prostorovým pracím
Burriho. Je to členitá okružní cesta... až
Caravaggio zavítá zpět na Sicílii, vrátí se
znovu k Burrimu, na tomto jihoitalském
ostrově se totiž nachází jedno z jeho nej-
slavnějších děl: il Cretto. Propojení pře-
trvává.“

FEDERICA TATTOLI
Přispěla k vytvoření nezávislého magazínu
Slurp, kde se věnovala umělecké sekci,
spolupracovala s Pizza magazine, ATP Diary,
Flash Art, Fruit of the Forest, i-D.

04

PROSTŘEDÍ

TRENTINO TREE AGREEMENT

V noci 29. října 2018 bylo v důsledku neobvyklé vlny špatného počasí zničeno na 4 miliony kubických metrů stromů v oblasti Trentina; konkrétním viníkem byla bouře Vaia. Pro území, jehož lesní dědictví je

nedílnou součástí historie a životů místních lidí, to byla obrovská rána. Odtud se zrodil **Trentino Tree Agreement**: projekt, který svědčí o úsilí této komunity uchránit nádherné společné dědictví a zároveň praktikovat udržitelný životní styl a mluvit o něm. V rámci Trentino Tree Agreement byla také uspořádána sbírka finančních prostředků zorganizovaná autonomní provincií Trento na znovuoobnovení lesů, které byly zničeny.

www.trentinotreeagreement.it

S KARTOU KAMKOLIV

„Trentino Guest Card“ je vstupenkou k jedinečným službám v celém Trentinu. Každá kartička s jedinečným rozpoznávacím systémem garantuje držiteli a jeho rodině spoustu slev a zvýhodnění: kartička je nepřenosná díky systému QRcode, který umožňuje přímý kontakt mezi turistou a smluvní službou. „Trentino Guest Card“ zaručuje dopravu zdarma (zajišťovanou společností Trentino Trasporti), vstup do mnoha muzeí, hradů a parků a také celou řadu velkých slev při návštěvě různých oblíbených atrakcí, které už čekají, až je objevíte. Svým držitelům rovněž umožňuje ochutnávky a zvýhodněný nákup místních produktů. Kartička vám od začátku do konce zajistí ty nejlepší zážitky z dovolené v Trentinu a vždy vám zprostředkuje nové a nové zážitky; jednoduše a za přiměřenou cenu. Seznam služeb je vždy aktualizován v aplikaci (iOS a Android).

TRENTINO NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH

Visittrentino.info je výchozím bodem pro veškeré turistické, organizační a meteorologické informace ohledně vaší dovolené v Trentinu.

Sledujte také oficiální profily Trentina na sociálních sítích, použijte hashtag *#visittrentino* a *#trentinowow* a podívejte se, co objevili nebo vyfotili turisté jako vy.

Facebook: visittrentino
Twitter: @VisitTrentino
YouTube: visittrentino
Instagram: @visittrentino

Najděte si a stáhněte v Apple Store nebo na Google Play bezplatné aplikace, které vás doprovodí na vaší dovolené v Trentinu.

Trentino

Vydal
Trentino Marketing

Grafický projekt
STUDIO POMO

Fotografický editor
Alberto Bernasconi

Redakční koordinace
Irene Cervasio

Projektový manažer
Irene Cervasio

Předtisková úprava
Martina Toccafondi

Fotografie
Alberto Bernasconi, Mattia Balsamini, Camilla Ferrari, Giuseppe Ippolito, Giuliano Koren, Luca Rotondo

Archivní fotografie
Archivio Trentino Marketing, Nicola Angeli, Pio Geminiani, Ronny Kiaulehn, Daniele Lira, Alex Majoli, Alessandro Penso

Ilustrace
André Ducci, Giulio Castagnaro, Philip Giordano, Matteo Signorelli

Texty
Nicola Andreatta, Elisabetta Curzel, Alessandro Monaci, Raffaele Panizza, Michele Sasso, Federica Tattoli

Koordinace překladatelů
Manuela Maruccia-Hirvelä

Český překlad
Barbora Hanušová, Zuzana Jurkova, Jiří Nehyba

Anglický překlad
Laura Bennett, Marc Vitale

Holandský překlad
Emmy Goes, Hanneke Hooijmans, Jeanette Willighagen

Polský překlad
Anna Karp, Iwona Harezlak

Německý překlad
Anja Biemann, Birgit Maria Faber, Regina Kitta

Tisk
Litopat

Na čtvrté obálce: Rovereto

CVALEM PO TRENTINU

V Trentinu se vašeň pro jezdeckví skvěle snoubí s nádhernou krajinou a vyhlídkami a daruje tak člověku jedinečný zážitek. Ať už jste zdatný jezdec, nebo zvědavý začátečník, vyjížďky na koních jsou nádherný způsob, jak tuto oblast poznat. Užijte si krásnou přírodu a nadýchejte se čerstvého a čistého lesního vzduchu z koňského sedla.

